

Χριστιανοί και Πολιτική

Πώς επιδίδονται οι χριστιανοί στην πολιτική;

Ποια ήταν η σχέση των χριστιανών με την πολιτική ανά τους αιώνες;

Οι σχέσεις μεταξύ πολιτικής και χριστιανών, Κράτους και Εκκλησίας, γνώρισαν στη διάρκεια των αιώνων και στις διάφορες χώρες, μια ανάπτυξη πολύπλοκη, τόσο ως προς τις αρχές όσο και στις πρακτικές εφαρμογές.

Ο τρόπος αντίληψης και πραγματοποίησης αυτών των σχέσεων, εξαρτάται κάθε φορά από τα διαφορετικά ιστορικά, κοινωνικά και εκκλησιαστικά πλαίσια.

Οι σκέψεις, που παραθέτω στη συνέχεια, βασίζονται ιδιαίτερα στα επίσημα κείμενα της Καθολικής Εκκλησίας των τελευταίων 50 ετών, και ιδιαίτερα στα: «Χαρά και Ελπίδα» της Β' Συνόδου του Βατικανού, Κατήχηση της Καθολικής Εκκλησίας, Κώδικας του Κανονικού Δικαίου, Σύνοψη της κοινωνικής διδασκαλίας της Καθολικής Εκκλησίας.

Σύμφωνα με τη χριστιανική πίστη, ποιος ο σκοπός της πολιτικής;

Η πολιτική, ως πολλαπλή και ποικίλη δράση: οικονομική, κοινωνική, νομοθετική, διαχειριστική και πολιτισμική, οφείλει:

• **Απέναντι στα πρόσωπα και την πολιτεία:**

- να προστατεύει και να προωθεί τα θεμελιώδη και αναπαλλοτρίωτα δικαιώματα του ατόμου, την αξιοπρέπεια και την ισότητα όλων των πολιτών,

- να ασκεί τα καθήκοντά της ως υπηρεσία προς τα πρόσωπα και την κοινωνία,

- να προωθεί τις θεμελιώδεις αξίες και να χρησιμοποιεί τα σωστά και κατάλληλα μέσα για να πραγματοποιήσει το κοινό καλό, τη δικαιοσύνη και την ειρήνη,

- να χρησιμοποιεί τις φυσικές αρετές, που περιγράφονται τόσο ωραία από την ελληνική αρχαιότητα, δηλαδή τις τέσσερις κυριότερες

αρετές: τη σύνεση, τη δικαιοσύνη, την ηθική δύναμη, τη μετριοπάθει-
α.

- **Απέναντι στη δημόσια εξουσία:**

- να χρησιμοποιεί έντιμα μέσα για να κατακτήσει, να διατηρήσει και να αυξήσει αυτή την εξουσία,
- να εξασκεί με αμεροληψία και δημοκρατία την εντολή που έλαβε από τους πολίτες,
- να ευνοεί την πληροφόρηση και τη δημοκρατική συμμετοχή των πολιτών, σεβόμενη την αρχή της αλληλεγγύης κυρίως προς τους πιο φτωχούς,
- να εφαρμόζει σαφή διαφάνεια στην προσωπική και δημόσια διαχείριση, κάνοντας έντιμη χρήση του δημόσιου χρήματος,
- να διαφυλάττει με τρόπο δίκαιο τα δικαιώματα της αντιπολίτευσης.

- **Απέναντι στην ανθρωπότητα:**

- να προωθεί την αλληλεγγύη, την ευημερία και την ειρήνη όλων των λαών,
- να διευθετεί τις τυχόν συγκρούσεις με το διάλογο,
- να πραγματοποιεί και να σταθεροποιεί μια διεθνή τάξη, μέσα στο σεβασμό προς εκείνες τις αρχές που εμπνέουν μια έννομη τάξη η οποία βρίσκεται σε αρμονία με την ηθική τάξη,
- να πραγματοποιεί το κοινό καλό.

Ποιες είναι οι απαιτήσεις του κοινού καλού;

- Το κοινό καλό «γίνεται συγκεκριμένο στο σύνολο εκείνων των κοινωνικών καταστάσεων που επιτρέπουν και ευνοούν στους ανθρώπους, στις οικογένειες και στις οργανώσεις την πληρέστερη και ταχύτερη επίτευξη της τελειοποίησής τους» (Χαρά και Ελπίδα, 26).

- Το κοινό καλό:

- είναι «καλό όλων των ανθρώπων και όλου του ανθρώπου» (Οι Λαϊκοί πιστοί, αρ. 42),
- απαιτεί «να γίνουν προσिता στους ανθρώπους όλα όσα είναι απαραίτητα για να διάγουν μια ζωή αληθινή ανθρώπινη» (Χ.Ε. 26),
- αναφέρεται σε μια ολική αντίληψη του ανθρώπου και της ανάπτυξής του, σύμφωνα με τον πλούτο των διαρθρώσεών του,
- συνεπάγεται τη δέσμευση όλων και του καθενός, με διαφορετικές βεβαίως και συμπληρωματικές μορφές, καθήκοντα και ευθύνες. Αναζητά «το καλό όλων και του καθενός, ώστε να είναι όλοι πραγματικά υπεύθυνοι όλων» (Sollicitudo rei socialis, Η μέριμνα για τη δη-

μόσια πραγματικότητα, αρ.38). Το κοινό καλό των ατόμων δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί ανεξάρτητα από το κοινό καλό των κοινοτήτων στις οποίες ανήκουν τα άτομα.

- περιλαμβάνει και την οικονομική διάσταση, παρόλο που δεν εξαντλείται μόνο σ' αυτήν.

Πότε μια κοινωνία, κατά τη χριστιανική αντίληψη, είναι αυθεντικά δημοκρατική;

• Όταν η κοινωνία βασίζεται σε ένα Κράτος συγκροτημένο νόμιμα, όπου ύψιστη αρχή είναι ο νόμος και όχι η αυθαίρετη θέληση των ανθρώπων. Αυτό το Κράτος απαιτεί:

- ελεύθερες και γενικές εκλογές,

- ορθή αντίληψη της αξιοπρέπειας του ανθρώπου και προστασία των δικαιωμάτων του,

- συνεπή θεώρηση και εφαρμογή του κοινού καλού, ως σκοπού και ρυθμιστικού κριτηρίου της πολιτικής ζωής,

- διάχυτη συμμετοχή και συνυπευθυνότητα όλων των πολιτών σε διάφορα επίπεδα και σύμφωνα με τις αντίστοιχες ικανότητες,

- σεβασμό για την πολιτική, πολιτισμική, οικονομική, θρησκευτική αυτονομία, προσωπική και των άλλων.

• Σε μια δημοκρατική κοινωνία, το υποκείμενο της πολιτικής εξουσίας είναι ο λαός, ως κυρίαρχο σύνολο. Η πολιτική κοινότητα συγκροτείται για να είναι στην υπηρεσία της πολιτείας, από την οποία προέρχεται, και επομένως σε τελευταία ανάλυση των ατόμων και των ομάδων που τη συγκροτούν. Γι' αυτό ανήκει στην πολιτική εξουσία:

- να εγγυάται την ορθή και με ευταξία ζωή της κοινότητας, προωθώντας το κοινό καλό,

- να σέβεται την αρχή της συναλληλίας, δηλαδή να μην αντικαθιστά την ελεύθερη δραστηριότητα των ατόμων και των ομάδων, αλλά μάλλον να τα στηρίζει σε ώρα ανάγκης,

- να καθοδηγείται από την ηθική τάξη, «η οποία βασίζεται στο Θεό, πρώτη αρχή της και απώτερο στόχο της» (Ιωάννης 23^{ος}, *Pacem in terris*, αρ.270). Από αυτήν ακριβώς την τάξη, η εξουσία αντλεί την ηθική της νομιμότητα και τη δύναμη να θεσπίζει καθήκοντα, όχι με αυθαιρεσία ή από επιθυμία ισχύος,

- να αναγνωρίζει, να σέβεται και να προωθεί τις ουσιώδεις ανθρώπινες και ηθικές αξίες,

- να εκδίδει νόμους δικαίους, δηλαδή σύμφωνα με την αξιοπρέπεια του ανθρώπου και τις υποδείξεις του κοινού νου. Γι' αυτό ο πολίτης δεν είναι υποχρεωμένος στη συνείδησή του να ακο-

λουθήσει τις εντολές των πολιτικών αρχών εάν αυτές είναι αντίθετες προς τις απαιτήσεις της ηθικής τάξης, προς τα θεμελιώδη δικαιώματα των ατόμων και τη διδασκαλία του Ευαγγελίου,

- να προβλέπει ποινές ανάλογες με τη βαρύτητα των εγκλημάτων, οι οποίες να στοχεύουν στην επανόρθωση της αταξίας που εισήγαγε το ππαίσμα, να εγγυάται τη δημόσια τάξη και την ασφάλεια των ατόμων, να συμβάλλει στη διόρθωση και επανένταξη, προσωπική και κοινωνική, του φταίχτη.

Με ποιο τρόπο η Εκκλησία επιδίδεται στην πολιτική;

• Η Εκκλησία **δεν επιδίδεται ως Εκκλησία**, δεν ταυτίζεται, δεν συγχέεται, δεν είναι δεμένη με κανένα πολιτικό σύστημα ή κόμμα: σέβεται και προωθεί την υγιή και δίκαιη λαϊκότητα του Κράτους.

• Η Εκκλησία δεν προτείνει συγκεκριμένες αποφάσεις που πρέπει να παρθούν, προγράμματα που πρέπει να εφαρμοστούν, πολιτικές καμπάνιες που πρέπει να διεξαχθούν, πρόσωπα που πρέπει να ψηφιστούν. Όλες αυτές οι πραγματικότητες είναι «τεχνικά πράγματα, για τα οποία η Διδάσκουσα Εκκλησία δεν κατέχει τα ανάλογα μέσα ή κάποια αποστολή» (Γίος 11⁹⁵, Quadragesimo anno). «**Η Εκκλησία σέβεται τη νόμιμη αυτονομία της δημοκρατικής τάξης** και δεν έχει λόγο να εκφράσει προτιμήσεις για τη μια ή την άλλη θεσμική ή συνταγματική λύση» (Ιωάννης Παύλος Β', Centesimus annus, 47).

• Η Εκκλησία και η πολιτική κοινότητα, παρόλο που και οι δύο εκφράζονται με ορατές οργανωτικές δομές, είναι διαφορετικής φύσεως, τόσο λόγω της διαμόρφωσής τους όσο και λόγω των στόχων που επιδιώκουν.

• Είναι πράγματι αλήθεια ότι **οι στόχοι της Εκκλησίας και του Κράτους είναι διαφορετικής τάξης** και ότι και οι δύο είναι τέλειες κοινωνίες, προοικισμένες επομένως με δικά τους μέσα, και είναι ανεξάρτητα το καθένα στη δική του σφαίρα δράσης. Αλλά είναι επίσης αλήθεια ότι και η μια και η άλλη **ενεργούν προς όφελος ενός κοινού υποκειμένου: του ανθρώπου**. Ο χωρισμός τους δεν αποκλείει τη **συνεργασία** τους. «Η πολιτική κοινότητα και η Εκκλησία είναι ανεξάρτητες και αυτόνομες η μια από την άλλη στο δικό της πεδίο. Και οι δύο, αν και με διαφορετικό τίτλο, είναι στην υπηρεσία της προσωπικής και κοινωνικής κλήσης των ίδιων ανθρώπων» (Χ.Ε. 76).

• Η Εκκλησία, ακριβώς επειδή είναι στην υπηρεσία κάθε ανθρώπου και της ολοκληρωμένης ανάπτυξης του ανθρώπου, μπορεί και πρέπει:

- να ευαγγελίζεται την πολιτική τάξη («πολιτική» εδώ την εννοούμε στην υψηλότερη αξία της)

- να έχει τη νομική αναγνώριση της ταυτότητάς της και να πραγματοποιεί σταθερές μορφές σχέσεων και οργάνων (π.χ. κονκορδάτα) κατάλληλων να εγγυώνται αρμονικές σχέσεις

- να κρίνει την πολιτική συμπεριφορά, ως προς την ηθική της διάσταση. Διεκδικεί επομένως την **ελευθερία να εκφράζει την ηθική της κρίση** για κάθε ανθρώπινη πραγματικότητα, κάθε φορά που το απαιτούν η υπεράσπιση των βασικών δικαιωμάτων του ατόμου ή η σωτηρία των ψυχών

- να βοηθά τους λαϊκούς, μέσω των Ποιμένων, να διαμορφώσουν μια ορθή χριστιανική συνείδηση και να εμπυχώνουν χριστιανικά τις επίγειες πραγματικότητες (καθήκον που πηγάζει φυσιολογικά, για τους λαϊκούς, από το γεγονός ότι βαφτίστηκαν και χρίστηκαν)

- να μορφώνει και να διαφωτίζει (αυτό είναι δικό της καθήκον) τη συνείδηση των πιστών, κυρίως εκείνων που αφοσιώνονται στην πολιτική ζωή, ώστε η δράση τους να είναι πάντοτε στην υπηρεσία της ολοκληρωμένης προαγωγής του ατόμου και του κοινού καλού.

Ποια καθήκοντα έχει ο χριστιανός απέναντι στην πολιτική;

Κάθε χριστιανός:

- έχει το καθήκον-δικαίωμα να ενδιαφέρεται και να επιδιόεται, σύμφωνα με τις δυνατότητες και ικανότητές του, στην πολιτική για να προαγάγει μια κοινωνία στην υπηρεσία του ανθρώπου, αρχής-κέντρου-σκοπού κάθε δράσης του χριστιανού μέσα στο φως του Ευαγγελίου. Από το ανθρώπινο πρόσωπο πηγάζει αυτό το δικαίωμα να λαβαίνει μέρος ενεργό στη δημόσια ζωή και να παρέχει την προσωπική του συμβολή στην πραγματοποίηση του κοινού καλού.

- δεν περιφρονεί ή δεν θεωρεί ασήμαντη την πολιτική δραστηριότητα, αλλά αντίθετα τη θεωρεί βασική για την επίτευξη του κοινού καλού, και γι' αυτό υποστηρίζει το ενδιαφέρον και την πεπεισμένη συμμετοχή κάθε πολίτη, μαζί με την άσκηση του δικαιώματος της ψήφου.

- ενεργεί στο όνομά του (και όχι στο όνομα της Εκκλησίας αυτής καθεαυτής) σε ό,τι αφορά τις πολιτικές του επιλογές, και ταυτόχρονα:

- προσφέρει μια συνεπή χριστιανική μαρτυρία

- σέβεται τη νόμιμη πολλαπλότητα των επίγειων επιλογών

- αναζητά και προωθεί, σε καθορισμένες περιστάσεις, την πολιτική ενότητα των χριστιανών, για να διασωθούν ιδιαίτερες αξίες για το κοινό καλό.

• ξέρει να διακρίνει ανάμεσα στην πολιτική επίδοση και την κομματική επιλογή. Εάν οι ηθικές αρχές είναι απόλυτες και αμετάβλητες, η κομματική δράση, η οποία επίσης οφείλει να εμπνέεται από τις ηθικές αρχές, δεν συνίσταται καθεαυτού στην άμεση πραγματοποίηση των απόλυτων ηθικών αρχών, αλλά στην πραγματοποίηση του κοινού καλού που είναι συγκεκριμένα εφικτό στα πλαίσια μιας δημοκρατικής διαδικασίας. Για να το πραγματοποιήσει αυτό, **δεν είναι ποτέ δυνατό να δεχθεί ένα ηθικό κακό**. Παρόλα αυτά, σε συγκεκριμένες περιπτώσεις μπορεί να συμβεί, όταν δεν είναι δυνατό να εξασφαλίσει κάτι παραπάνω, ακριβώς δυνάμει της αρχής της αναζήτησης του μεγαλύτερου κοινού καλού που είναι συγκεκριμένα εφικτό, να πρέπει ή να είναι σκόπιμο να γίνει δεκτό ένα μικρότερο καλό ή να γίνει ανεκτό ένα μικρότερο κακό σε σύγκριση με ένα μεγαλύτερο κακό.

• **δεν συμμετέχει ούτε στηρίζει πολιτικές και κοινωνικές δυνάμεις που αντιτίθενται** και δεν παρέχουν επαρκή προσοχή στις αρχές και στο περιεχόμενο που προσδιορίζουν την **κοινωνική διδασκαλία της Εκκλησίας**.

• αποφεύγει τις αμαρτίες της αποχής, της προσφυγής στην ιδιώτευση, της ανάθεσης εντολής εν λευκώ.

Σύμφωνα με ποια κριτήρια ο χριστιανός επιλέγει ένα κόμμα;

Όταν διαλέγει ή όταν ψηφίζει ένα κόμμα, ο χριστιανός εκπληρώνει μια σοβαρή ηθική αξιολόγηση:

• σχετικά με την **εθνική και διεθνή κοινότητα**: αξιολογεί το σύνολο των υλικών, ηθικών, πνευματικών αγαθών, που τις εμπυχώνουν και τις κατευθύνουν

• σχετικά με το **κόμμα**: εξετάζει εάν τα προγράμματα, οι σκοποί, τα μέσα, οι επιλογές δράσης εκείνου του κόμματος είναι συνεπείς με το Ευαγγέλιο. Πράγματι, δεν συμβαδίζουν όλα με την Πίστη. Ταυτόχρονα πρέπει να θυμόμαστε ότι ο χριστιανισμός είναι ένα μήνυμα θρησκευτικό και, ως τέτοιο, απευθύνεται προς όλους τους ανθρώπους χωρίς διάκριση. Γι' αυτό, ο χριστιανισμός είναι ικανός να εμπνεύσει διαφορετικά προγράμματα, συγκεκριμένες επιλογές, που μπορεί να είναι διαφορετικές και όμως όλες συνεπείς με την ίδια ιδέα που τις ενέπνευσε.

• σχετικά με τους **υποψήφιους**: αξιολογεί την τιμιότητά τους, την πολιτική και επαγγελματική τους αξιοσύνη, την ικανότητά τους να κάνουν διάλογο με όλους, τη χριστιανική τους μαρτυρία στην προσωπική, οικογενειακή, επαγγελματική, κοινωνική τους ζωή.

Ποια πρέπει να είναι τα προσόντα ενός χριστιανού που εκλέγεται σε ένα κόμμα;

Ένας χριστιανός, που εκλέγεται σε ένα κόμμα, πρέπει να έχει τα εξής προσόντα:

- να σέβεται και να προάγει τα δογματικά χριστιανικά θεμέλια, ιδιαίτερα τις **αρχές της κοινωνικής χριστιανικής διδασκαλίας**

- να ασκεί την εντολή που έλαβε δημοκρατικά, ως υπηρεσία προς την κοινωνία, ως **υπηρεσία όλου του ανθρώπου και κάθε ανθρώπου**, και ως εξάσκηση της αγάπης: η αγάπη ως θεολογική αρετή, μπορεί και οφείλει να περιβάλλει και την πολιτική με τη δύναμή της να φωτίζει, με την ενέργειά της για αφοσίωση, με την ικανότητά της να υπηρετεί και να αγαπά όλο τον άνθρωπο και όλους τους ανθρώπους

- να έχει **ορθή αντίληψη** της κοινωνικής και πολιτικής ζωής που καλείται να υπηρετήσει

- **επαγγελματική δεοντολογία** και ιδιαίτερη ικανότητα στη διαχείριση των δημοσίων υποθέσεων

- μόνιμη **πολιτειακή και πολιτική** μόρφωση και διαπαιδαγώγηση

- εξάσκηση των **αρετών** που ευνοούν την πολιτική επίδοση ως υπηρεσία (ηθική ακεραιότητα, ειλικρίνεια, φιλαλήθεια, υπομονή, μετριοφροσύνη, μετριοπάθεια...)

- απόσπαση από το προσωπικό συμφέρον και γόητρο: ο χριστιανός που κάνει πολιτική οφείλει να ενεργεί με **ανιδιοτέλεια**, επιδιώκοντας όχι το προσωπικό όφελος, ούτε της ομάδας ή του κόμματός του, αλλά το καλό όλων και του καθενός

- **ακρόαση** των υγιών και δικαίων απαιτήσεων του λαού πρώτα, κατά και μετά τις εκλογές

- **χριστιανική τιμιότητα στην προσωπική, οικογενειακή και κοινωνική ζωή του**: ανάμεσα σε «καλή ζωή» και «καλή διακυβέρνηση» υπάρχει ένας άρρηκτος δεσμός.

Ποια πρέπει να είναι η συμπεριφορά του Κλήρου απέναντι στην πολιτική;

Οι ιερείς:

- δεν χρησιμοποιούν τη θέση και την αποστολή τους μέσα στην Εκκλησία για να στηρίξουν ένα οποιοδήποτε κόμμα, επειδή είναι αμερόληπτοι, στην υπηρεσία όλων και προωθώντας το καλό καθενός και όλων

- δεν μπορούν να εκλεγούν σε κανένα κόμμα, εκτός εάν «σε περιστάσεις συγκεκριμένες και έκτακτες, το απαιτεί το καλό της κοινότητας» (Κώδικας Κανονικού Δικαίου, αρ.280)

- προσφέρουν την εποικοδομητική και συνεπή συμβολή τους στο «προ-πολιτικό» και πολιτικό (όχι κομματικό) πεδίο, εξαγγέλλοντας τις θεμελιώδεις αξίες του προσώπου και του Ευαγγελίου και προσφέροντας κατευθύνσεις και προσανατολισμούς που αφορούν τις αξίες από τις οποίες πρέπει να εμπνέεται η κοινωνικο-πολιτική δραστηριότητα

- προωθούν καλές σχέσεις με τα πολιτικά Συμβούλια συνεργαζόμενοι ανοιχτά και εγκάρδια για το καλό των πολιτών, με σαφήνεια για τους ρόλους του καθενός και με σεβασμό προς τις αρμοδιότητες του κάθε τομέα δράσης, αποφεύγοντας τοποθετήσεις συμβιβασμού και συμφωνίες από τις οποίες δεν φαίνεται καθαρή η αυτόνομη θέση της Εκκλησίας

- δεσμεύονται να μην παράσχουν, κατά την προεκλογική περίοδο, θεσμούς και δομές (ενορίες, μοναστικές κοινότητες, καθολικά σχολεία ή άλλα εκκλησιαστικά ιδρύματα) στη διάθεση κομμάτων ή πολιτικών σχηματισμών.

Mons. Raffaello Martinelli
Εφημέριος Αγ. Αμβροσίου και Καρόλου, στη Ρώμη

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Για να εμβαθύνει κανείς περισσότερο στο θέμα, μπορεί να διαβάσει τα εξής επίσημα κείμενα της Εκκλησίας:

- ΙΩΑΝΝΗΣ 23^{ος}: *Mater et Magistra 1961, Pacem in terris 1963.*

- Β' ΣΥΝΟΔΟΣ ΒΑΤΙΚΑΝΟΥ: *Χαρά και Ελπίδα, 1966, αρ. 74-76.*

- ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΑΥΛΟΣ Β': *Sollicitudo rei socialis 1988, Evangelium vitae 1995, Centesimus annus 1991.*

- ΚΑΤΗΧΗΣΗ ΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ, *αρ. 1897-1901, 2212-2213, 2244-2246.*

- ΡΩΜΑΪΚΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΗΣ ΠΙΣΤΕΩΣ: *Δογματική νότα σχετικά με ορισμένα ζητήματα που αφορούν την επίδοση και συμπεριφορά των Καθολικών στην πολιτική ζωή, 2002.*

- ΠΟΝΤΙΦΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ ΚΑΙ ΕΙΡΗΝΗΣ: *Σύνοψη της κοινωνικής διδασκαλίας της Εκκλησίας, 2004, σελ. 206-232.*

ΕΚΔΟΣΗ

«Ενοριακές Καμπάνες» - «Τηνιακά Μηνύματα»

Σεπτέμβριος 2007